

V I S A R I O N   H U Ţ U

VORBIREA ŞI CÂNTUL

Ediție îngrijită de
conf. univ. dr. Alexandru-Radu Petrescu

Tipărită cu binecuvântarea
Înaltpreasfințitului
TEOFAN
Mitropolitul Moldovei și Bucovinei

DOXOLOGIA
2015

CUPRINS

Cuvânt Arhim. Nichifor HORIA	09
Cuvânt Prof. univ. dr. Mihail COZMEI	11
Cuvânt înainte	17

PARTEA I

Capitolul I	Noțiuni de fiziologie a respirației	21
I.1.	Funcția respiratorie	21
I.2.	Respirația externă	23
I.2.a.	Respirația – Act vital	23
I.2.b.	Respirația – Act reflex	24
I.2.c.	Respirația – Act ciclic	25
Capitolul II	Respirația	27
II.1.	Respirația reflexă și reflex condiționată	27
II.2.	Ciclul respirator	28
II.3.	Ritmul respirator	31
Capitolul III	Aparatul respirator	33
Capitolul IV	Sunetul	
IV.1.	Sunetul fizic	38
IV.2.	Cum se produc sunetele	39
IV.3.	Perceperea sunetelor	40
IV.4.	Organele auditive	41
IV.5.	Mecanismul auzului	42
Capitolul V	Sunetul vocal (sunet și fonem)	44

PARTEA a II-a

Capitolul I	Noțiuni de fonetică și morfologie	55
Capitolul II	Respirația reflexă	65
Capitolul III	Respirația reflex-condiționată	76
III.1.	Gura de aer (<i>g.d.a.</i>) – definirea conceptului	76
III.2.	Condiționarea respirației reflexe	78
Capitolul IV	Introducere în sistemul declamator al vorbirii și cântului	82
IV.1.	<i>Lecția 1</i> – Conștientizarea mecanismului <i>g.d.a.</i>	82
IV.2.	<i>Lecția 2</i> – Articulația mimată	84
Capitolul V	Interjecția	88
V.1.	<i>Lecția 3</i> – Sunetul mut ca interjecție	89
V.2.	<i>Lecția 4</i> – Interjecția pe vocale	92
Capitolul VI	Acordul pneumofonic	95
VI.1.	Sistemul <i>pneumo</i>	96
VI.2.	Sistemul <i>fonic</i>	97
Capitolul VII	Vocale vorbite și cântate	105
VII.1.	<i>Lecția 5</i> – Interjecția - sunet vorbit	105
VII.2.	<i>Lecția 6</i> – Interjecția - sunet muzical	106
Capitolul VIII	Prelungirea progresivă a vocalelor	109
VIII.1.	<i>Lecția 7</i> – Sunete pe doi timpi	110
VIII.2.	<i>Lecția 8</i> – Sunete pe trei timpi	112
VIII.3.	<i>Lecția 9</i> – Sunete pe cinci timpi	113
VIII.4.	<i>Lecția 10</i> – Sunete pe șapte timpi	114
VIII.5.	Transformarea vocalelor - în linie	115
VIII.6.	<i>Lecția 11</i> – Vocale legate la unison	117
VIII.2.	<i>Lecția 12</i> – Vocale legate ascendent și/sau descendent	118

PARTEA a III-a

Capitolul I	Asocierea consoanelor la vocale	123
Capitolul II	Silabisirea	130
Capitolul III	Scandarea și declamația	137
III.1.	Noțiuni teoretice	
III.1.a.	Ritm	140
III.1.b.	Tempo	142
III.1.c.	Audibilitate	143
III.2.	Aplicații - Scandarea prozodică	
III.2.a.	Scandarea în poezie	145
III.2.b.	Scandarea în proză	149
III.3.	Elemente necesare declamației	151

PARTEA a IV-a

Introducere în canto – Cuvântul autorului	156	
Capitolul I	Vorbirea și muzica vocală	161
Capitolul II	Tonul	165
Capitolul III	Tonul ca interval muzical	176
Capitolul IV	Odișna și pauzele în cânt și vorbire	184
Capitolul V	Octava în cadrul registrului mediu	189
Capitolul VI	Conduita vocală în cadrul octavei	199
Capitolul VII	Momente critice în practica vocală cuprinsă într-o octavă (lucrul cu intervale mici)	211
Capitolul VIII	Momente critice în practica vocală cuprinsă într-o octavă (lucrul cu intervale mari)	221
Capitolul IX	Pregătirea suprapunerii textului pe muzică	231
În loc de concluzii	241	
BIBLIOGRAFIE	243	

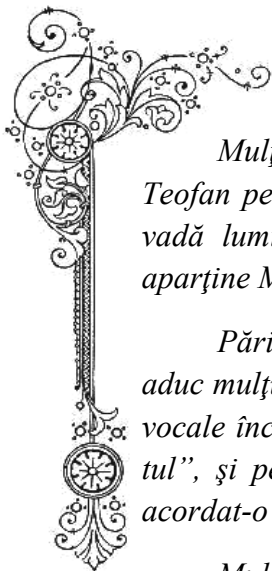
*Dragilor mei,
Ulpiana, Carmen-Aida și Andrei*

Baritonul Visarion HUȚU

Mulțumiri

Mulțumesc Înaltpreasfințitului Mitropolit Teofan pentru binecuvântarea ca această carte să vadă lumina tiparului la Editura Doxologia, ce aparține Mitropoliei Moldovei și Bucovinei.

Părintelui Arhimandrit Horia Nichifor îi aduc mulțumiri pentru interesul arătat problemelor vocale încă înainte de a redacta „Vorbirea și cântul”, și pentru atenția prietenească pe care mi-a acordat-o în decursul timpului.

Mulțumesc muzicologului prof. dr. Mihail Cozmei care timp de peste 60 de ani mi-a fost un apropiat sfetnic și critic și care m-a sfătuit să aștern pe hârtie metoda pe care am folosit-o pe parcursul carierei de artist și pedagog.

Nu pot să nu mulțumesc fiicei mele, prof. dr. ing. Carmen-Aida Huțu, care m-a sprijinit în întreprinderea târzie și care, pe parcursul redactării, mi-a făcut observații deosebit de pertinente.

Mulțumesc conf. dr. Cezara Petrescu cu care am colaborat de-a lungul timpului la Opera Română din Iași și la Conservatorul „George Enescu”, la clasa mea de canto, în calitate de maestru

acompaniator. În cazul de față, și-a asumat delicata sarcină de a fi „capul limpede” la o lucrare suficient de „tulbure”.

Mulțumirile mele conf. dr. Alexandru-Radu Petrescu, cel care m-a determinat să scriu această carte. Este specialist în canto și regie de operă, în ambele domenii având o experiență pedagogică valoroasă și îndelungată la universitățile din Brașov și Iași. A jucat ca solist al operelor din Iași, Constanța, Brașov și Craiova. I-am fost primul profesor de canto și, de peste 20 de ani, este fiul meu spiritual cel mai apropiat. Am lucrat împreună la carte mai mult de un an și jumătate și îmi cunoaște metoda în cele mai mici amănunte. Am conceput împreună figuri și scheme ajutătoare înțelegerii unor capitole, și, foarte important, am colaborat pentru aducerea lucrării la nivelul de înțelegere al tinerilor începutului de secol XXI. Fără talentul multilateral al profesorului Petrescu, oferit cu generozitate în rezolvarea unor probleme dificile, fără contribuția sa la clarificarea lor pe parcursul acelor ședințe memorabile cu „scânteii iluminante”, apariția cărții ar fi fost imposibilă.

Bariton Visarion Huțu

O experiență de o viață în paginile unei cărți

Dornici să învețe muzica psaltică și să devină buni psalți, mulți elevi ai seminarilor teologice, studenți, dar și preoți, monahi sau monahii, l-au căutat cu nădejde pe Domnul Profesor Visarion Huțu, bine știind că studierea tehnicilor de canto este de o importanță fundamentală în dobândirea unei voci de psalt. An după an, începători sau mai avansați în lucrarea binecuvântată a cântării în sfintele biserici, au găsit în „Academia de sub brad”, cum în chip plastic a numit unul dintre învățăței casa domnului profesor, nu doar sfatul pe care îl căutau, nu doar știința de a se cunoaște pe sine pentru a se descoperi mai deplin celorlalți, cât mai ales un profesor care îi primea cu o inimă caldă, o inimă de părinte.

Cursul ce ne stă înaintea îl consider izvorât din această inimă de părinte, grijă de părinte, de a fi folositor și celor ce sunt pe cale și celor ce, altădată ucenici, vor duce mai departe către alți începători moștenirea unei drepte înțelegeri a importanței studiului temeinic, făcut cu profunzime și dăruire. Între paginile cursului vom desluși nu doar o tehnică bine redată, cât mai ales o experiență de o viață, un meșteșug de zicere a cântării, pe care

domnul profesor l-a văzut rodind în lucrarea multor ucenici deveniți ei înșiși maeștri ai cântului. Pentru că domnul profesor a fost nu doar un maestru cunoscut și recunoscut, ci a avut și această harismă pe care puțini maeștri o au, de a-și fi făcut ucenici în arta cântului.

Cei ce vor studia cursul se vor întâlni cu Profesorul Visarion Huțu care a descoperit voci și a dezgropat talente ascunse îndărătul fricilor și a neștiinței de a se exprima și cu mărturia experienței sale. Cei ce i-au călcat pragul l-au întâlnit nu doar în ipostaza de profesor erudit, cât mai ales în cea de sfătuitoar, de îndrumător și de prieten.

Și unii, și alții se vor bucura să aibă la îndemână, sistematizată în paginile unui curs practic și folositor, această experiență temeinică de abordare a tehnicilor de canto, dorința autorului fiind ca fiecare din cei ce se vor folosi: preoți, monahi, cântăreți, să ducă mai departe această moștenire bogată, cu gând de recunoștință pentru cel ce a împlinit această lucrare cu bucurie și multă dăruire: maestrul și profesorul Visarion Huțu.

Cu bucuria de a-l fi cunoscut și a mă număra printre prietenii dragi,

Arhimandrit Nichifor Horia,
Exarh administrativ al Arhiepiscopiei Iașilor,
Starețul Mănăstirii *Sfinții Trei Ierarhi*, Iași

Cuvânt înainte

 Această lucrare este o introducere în arta vorbirii și a cântului. Ea are în vedere în mod special pe acei tineri care se îndreaptă, în dorința lor de devenire, către domenii care cer în mod expres o voce cultivată, fie în vorbire, fie în cânt. Sunt vizați cei care doresc să devină preoți, interpreți de toate genurile sau oameni de discurs – avocați, oameni politici, profesori etc. De exemplu, preoții sunt obligați să cânte și să vorbească în aceeași măsură de bine pregătiți. Glasurile lor trebuie bine educate, să fie clare, sonore, estetice. După ani de practică artistică și pedagogică cu soliști din toate genurile de muzică – de la muzică populară până la muzică de operă, grupuri de cameră până la grupuri mari academice –, am creat un sistem simplu ce are la bază construirea unui mod de autocontrol, pornind de la cunoașterea teoretică, științifică a fenomenului acustic vocal. Apelând la caracterul introspectiv de control și coordonare a proceselor fonației, am insistat pe cunoașterea, din interior, a fenomenului vocal, prin

dezvoltarea autocontrolului cu ajutorul senzațiilor auditive, tactile, vizuale și psihice.

„Cunoaște-te pe tine însuși” este ideea de bază a sistemului. Orientându-ne către un auto-control complex, până la urmă ajungem să înțelegem o parte din legile naturii noastre umane dominate de legile universale ale fizicii. Vorbirea și cântul au devenit, datorită descoperirilor științifice din a doua jumătate a secolului XX, o știință care clarifică limitele sistemelor de cânt.

Susținerea teoretică a metodei mele are la bază lucrări științifice fundamentale:

- *„Vocea cântată” a lui Raoul Husson. Lucrare necesară pentru înțelegerea științifică a sistemelor de cânt, ea a revoluționat tehnica vocală empirică, dându-i o bază teoretică nouă. Teoria sa neuro-cronaxică de formare a sunetului vocal stă la baza reconsiderării tehnicii vocale moderne;*

- *„Introducere în fonetică” a lui Al. Rosetti care, în considerațiile sale, pleacă tot de la descoperirile lui Raoul Husson;*

- *Date culese din lucrările lui Victor Giuleanu – „Principii fundamentale în teoria muzicii” și V. Giuleanu și V. Iușceanu – „Tratat de teorie a muzicii”.*

Partea I

*Faci un lucru o viață întreagă fără să
știi că există. Cele mai banale lucruri sunt
prost văzute și foarte rar studiate de noi toți.*

Friederich Nietzsche

Respirația este primordială în existența umană. Cunoașterea mecanismului ei fiziologic este esențială în toate activitățile noastre. Vorbirea și cântul, principalele mijloace de comunicare în societatea umană, cer o cunoaștere aprofundată a tehnicilor respirației, mai ales atunci când ea trebuie folosită în declamația prozodică și muzicală. Pe parcursul acestei lucrări voi reveni obstinant asupra respirației, care mereu trebuie studiată în raport cu multiplele ipostaze în care este solicitată să acționeze, atât în vorbire, cât mai ales în cânt. Efectiv, după cum vom vedea, respirația este baza de plecare în toate acțiunile noastre; este mereu aceeași și, totodată, alta. Studiul ei nu se termină nicicând.

CAPITOLUL I

Noțiuni de fiziologie a respirației

Privityă din perspectivă fiziologică, respirația, atât la mamifere cât și la om, se realizează prin activitatea coordonată a două sisteme de tip pompă. Un sistem introduce și scoate aerul din plămâni, celălalt facilitează schimbul de gaze plămân - vase capilare.

Cele două sisteme se apropie progresiv la nivelul plămânilor, astfel încât aerul și sângele ajung să fie separate de o membrană subțire (membrana alveo-capilară) care permite schimburile gazoase (oxigen/bioxid de carbon). Aici se produce respirația internă, adică schimbul de gaze. Oxigenul adus din aer pe căile respiratorii intră în rețeaua sangvină, iar rețeaua sangvină degajă bioxid de carbon rezultat din arderile la nivel celular. Bioxidul de carbon este scos din plămâni și se înlocuiește cu aerul din atmosferă care conține oxigen. Aceasta este respirația externă.

I.1. Funcția respiratorie

*Funcția respiratorie trebuie să se adapteze permanent în timpul activităților obișnuite pentru a face față necesităților variate ale **metabolismului**.*

În anumite condiții fiziologice (vârstă, graviditate, efort fizic, hiper- sau hipo-barism¹) adaptările sunt mai solicitante și necesită intervenția unor mecanisme speciale.

---

¹Adaptarea la presiunea atmosferică externă necesită un timp de acomodare.

Nașterea reprezintă momentul fundamental pentru dezvoltarea plămânilor. Ea coincide cu intrarea lor în funcție pentru asigurarea schimburilor gazoase. Mai apoi, se produc schimbări structurale ample².

Parametrii statici și funcționali respiratorii sunt mai reduși la copii, în concordanță cu dimensiunile corporale. Aceștia cresc progresiv, odată cu dezvoltarea organismului, reușind permanent să mențină schimburile respiratorii la un nivel corespunzător necesităților metabolice.

Atingând dezvoltarea și funcționalitatea optimă la adult (cu mici diferențe intersexuale), parametrii respiratori se diminuează progresiv, odată cu vârsta, ca urmare a proceselor de involuție a întregului organism (plămâni, cușcă toracică, mecanisme de reglare a respirației).

*Principala forță care pune în tensiune sistemele elastice pulmonare și toracice este **presiunea atmosferică**. Prin intermediul traheii și a căilor respiratorii superioare (nas, gură) plămânii comunică cu exteriorul.*

Aerul atmosferic exercită presiune asupra suprafeței pulmonare interne. Acestei presiuni i se datorează expansiunea plămânului la naștere și, implicit, alipilea lui la peretele toracic. Expansiunea plămânului se realizează prin alungirea fibrelor elastice care intră în structura lui, sub acțiunea presiunii

---

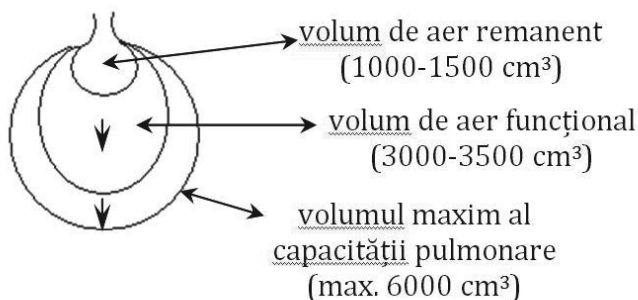
²Greutatea pulmonară (medie) este 60 grame la naștere și 700 grame la adult; Volumul pulmonar este 200-250 cm³ la naștere și 5.000-6.000 cm³ la adult (după Dușu Ștefan, I. Teodorescu Exarcu, *Fiziologia și fiziopatologia respirației*, Editura Medicală, București, 1979).

naștere copilul intră în contact cu noul mediu (aerul). Prin curățirea căilor respiratorii (nas, gură) de mucozități, se deschid căile de acces ale aerului către plămâni. Instinctiv glota se deschide și aerul atmosferic pătrunde rapid, cu o presiune de o atmosferă, în plămânul copilului, care inițial este complet vid; aceasta este prima INSPIRAȚIE.

Fiind alcătuit din fibre elastice, din momentul primei expirații, în plămân rămâne o cantitate de aer (*aer remanent* sau *de rezervă* – 1000-1500 cm³ în funcție de sex).

Aerul care intră și iese din plămân se numește *aer funcțional*.

Figura 1

I.2.b. Respirația – ACT REFLEX

Respirația este un act reflex, adică se realizează indiferent de voința omului. În general, procesul respirator nu este conștientizat și nu întotdeauna funcționează corect. Conștientizarea respirației are loc atunci când în viața omului apar

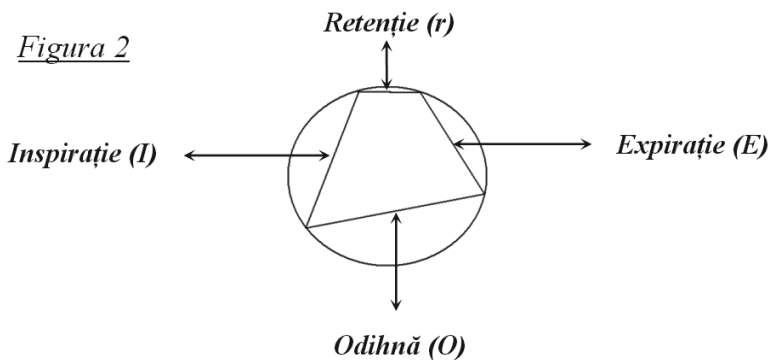

situații speciale care îngreunează procesul respirator: fie datorită stării de boală, fie datorită unor activități care cer ritmuri respiratorii speciale (înot, alergare, vorbire, cânt etc.). În aceste cazuri ne aflăm în câmpul *reflexelor condiționate*. În cânt/vorbire, crearea reflexelor condiționate este o problemă fundamentală, delicată, dificilă. O respirație corectă, bine însușită, controlată și comandată, contribuie substanțial la calitatea actului de comunicare.

I.2.c. Respirația – ACT CICLIC

Respirația se desfășoară în cicluri respiratorii alcătuite din inspirație (*I*), retenție (*r*), expirație (*E*) și odihnă (*O*). Rolul fundamental al respirației este acela de a introduce aerul din atmosferă în plămâni prin actul inspirator (*I*). Retenția (*r*) are rolul de a opri aerul în plămân prin apnee sau prin încetinirea mișcării de respirație cu ajutorul mușchilor corespunzători, până la încetinirea completă a mișcării, moment din care se începe mișcarea expiratorie (*E*), când este eliminat aerul viciat. După expirație urmează un moment de relaxare a întregii musculaturi, odihna (*O*), care se realizează pe seama aerului remanent ce întreține funcționarea normală a metabolismului. Acest ciclu se reia mereu și mereu, asigurând viața.

Respirația este un ciclu care se realizează în patru timpi.

Pe parcursul existenței, timpii respirației nu sunt egali, ei variind în funcție de sarcinile pe care le îndeplinește individul (mers, cântat, activități sportive etc.). Procesul respirator este într-o permanentă adaptare la eforturile pe care mediul le impune omului în decursul vieții sale, în stare de veghe sau de somn.

CAPITOLUL II

Respirația

II.1. Respirația reflexă și reflex condiționată

In viața curentă suntem dependenți de două stări ale respirației: *respirația reflexă* și *respirația reflex condiționată*.

O analiză atentă a fenomenului respirator ne va clarifica mecanismele de funcționare ale fiecărui tip de respirație, care sunt asemănările și deosebirile dintre ele, ce poate fi afectat din primul sistem și ce trebuie să rămână ca reflex, nemodificat fundamental în al doilea sistem, acesta fiind condiționat de activitățile pe care omul, de la naștere până la moarte este obligat să le susțină în lupta permanentă de adaptare la influența mediului înconjurător.

Respirația reflexă este un act care se produce spontan, în afara voinței noastre. Ea ne însoțește în timpul somnului și a stărilor de veghe.

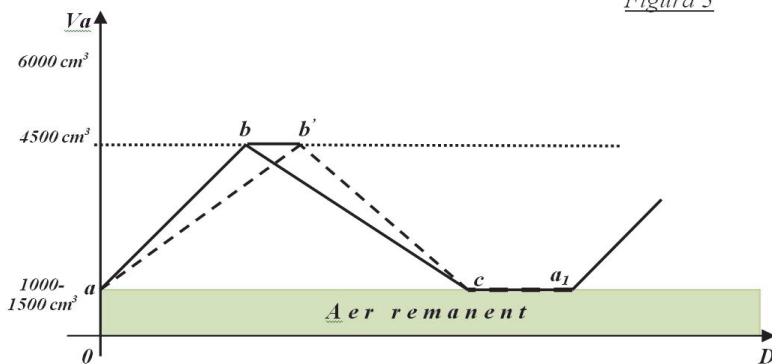
Respirația reflex-condiționată este un act reflex dobândit în timpul vieții prin repetarea susținută a unei activități.

Practic, studiul acestor două tipuri de respirație cere îndreptarea atenției către înăuntrul nostru, în gândirea noastră și în mișcările pe care începem a le controla. Este necesar să observăm, permanent și simultan, fiecare mișcare corporală, să

semnalează gradul progresiv de umplere a plămânilor în inspirație (până la senzația de sațietate) și gradul de golire al acestora pe durata expirației, până se ajunge la aerul remanent, moment în care se produce apneea de odihnă ce asigură starea de confort pe seama relaxării generale. Retenția cuprinde și celălalt sens, de înfrânare sau accelerare a respirației pe timpul inspirației și a expirației.

Trecerea de la inspirație la expirație se realizează printr-un punct zero, în care retenția, aparent, se anulează. Este momentul în care se face transferul de sarcină de la sistemul muscular inspirator la cel expirator. În cazul în care se produce apneea superioară voluntară în scopul reținerii aerului inspirat un timp mai îndelungat, retenția se menține pe punctul zero, datorită apneei (închiderea și deschiderea glotei). Apneea are valoare variabilă în timp, valoare care, în situații speciale, tinde la zero.

Figura 3

D = durata
 V_a = volumul aerului

$a-b$ și $a-b'$ = inspirația
 $b-b'$ = retenția
 $b-c$ și $b'-c$ = expirația
 $c-a_1$ = odihna

Un alt mod de a explica momentul de trecere dintr-un sistem în altul (inspirație/expirație) îl găsim în figurile 4 și 5:

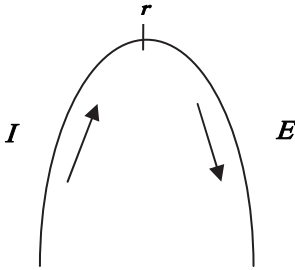

Figura 4

În grafic, se evidențiază că punctul r este un punct de trecere, fără oprire. Nu se produce apneea.

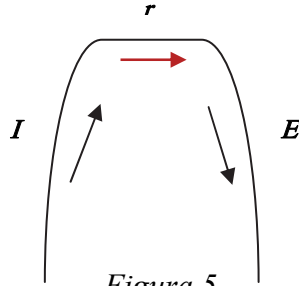

Figura 5

Aerul rămâne blocat în plămâni, apneea există. Se rămâne un timp pe prag.

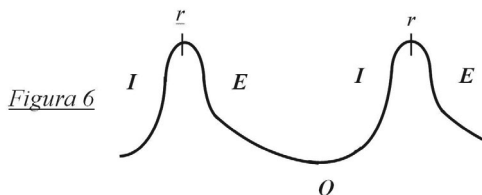
Expirația (E) este actul de eliminare din plămâni a aerului funcțional. Pe seama aerului în expirație se construiește sunetul vocal.

Odihna (O) este momentul în care musculatura respiratorie se odihnește un timp mai lung sau mai scurt, în funcție de necesitățile metabolice.

II.3. Ritmul respirator

Cu toate că ciclul respirator cuprinde patru faze, **ritmul respirator** este perceput ca petrecându-se în trei timpi, pentru că retenția coexistă⁴ în toți acești trei timpi.

⁴ Pe parcurs, în capitolele următoare, vor exista clarificări asupra accepțiunii termenului de retenție.

Cauza acestei “anomalii” este faptul că retenția devine doar pragul de trecere de la inspirație (*I*) la expirație (*E*). Este punctul zero al mișcării inspiratorii de la care se continuă cu mișcarea expiratorie.

Adâncind observațiile asupra respirației, observăm că în mod voluntar putem acționa asupra oricărei perioade respiratorii, schimbându-i dimensiunile. În acest caz, când acționăm deliberat asupra respirației ne găsim în câmpul *respirației-condiționate*. Rărirea sau accelerarea ritmului respirator are influență directă asupra ritmului cardiac (puls).

Din cele discutate mai sus, rezultă posibilitatea de a acționa conștient asupra reflexului respirator, adaptându-l diferitelor activități la care ne obligă existența. În general, activitățile umane se petrec în ritm respirator binar. Sunt și activități care cer ritm ternar: muzica și dansul. Respirația ternară reflex-condiționată se face în timpi egali, spre deosebire de cea reflexă în care timpii au dimensiuni variabile.

Problema adaptării respirației *reflexe* la respirația *reflex-condiționată*, corectitudinea gândirii și a controlului actului respirator în procesul de trecere de la un sistem la altul, depinde nemijlocit de introspecție, de cunoașterea de sine mereu activă în orice moment al existenței noastre.

CAPITOLUL III

Aparatul respirator

paratul respirator asigură oxigenul necesar metabolismului, adică proceselor nutritive de asimilație și dezasimilație produse de organismul uman. Pentru a înțelege modul de funcționare al unui aparat oarecare este necesar să-i cunoaștem părțile componente și locul lor în structură. Când aparatul respirator devine, în același timp, și aparat muzical, ca în cazul de față, problemele devin foarte complexe și, cu atât mai mult, trebuie să cunoaștem anatomia acestuia.

În figura 7 avem o privire de ansamblu a aparatului respirator, în secțiune transversală, cu ajutorul căruia putem urmări drumul parcurs de aerul atmosferic, de la narine/buze, până la plămâni.

Aerul intră prin *nas* (2) și *gură* (3), cele două cavități prin care aerul atmosferic trece mai departe, prin *faringe* (4), ocolește *epiglota* (5), trece prin *glotă* (6), apoi prin *trahee* (7) și intră în *plămâni* (8). Plămânii se sprijină pe *mușchiul diafragm* (9).

